

At Congregation Ahavath Torah
Englewood, New Jersey

Weekly Parasha Insights

Ki Tisa 5776

Harav Shmuel Goldin, Chief Rabbi
Rabbi Chaim Poupko, Associate Rabbi
Rabbi Morty Kuessous, Assistant Rabbi

Published by: Raphael Benaroya

Parasha Discussion

Why did we need a Mishkan?

By: Rabbi Mordechai Gershon (Yeshivat Lev HaTorah, Ramat Beit Shemesh)

As one contemplates the sequence of the Torah's parashiyot during the last few weeks, it becomes evident that the storyline does not flow so smoothly. In the weeks following the story of the exodus from Egypt, the Torah related how the Jewish people journeyed to Mount Sinai and received the Torah. In the following parasha after the Sinai narrative (Parashat Mishpatim), the Torah began to introduce us to its legal system and the details of the many of its mitzvot. Then, beginning with Parashat Terumah and continuing with Parashat Tetzaveh, we learned about the construction of the mishkan and the production of the special garments worn by the Kohanim. One would think that the narrative of the Torah being given at Mount Sinai was over and we have now moved on (and finished) the next topic, which was about the construction of the portable temple. Yet, in this week's parasha, the text returns to the story of what took place at Sinai and fills us in on more of the details, including the major mistake of a segment of the people to create and worship an idol-like figure of a golden calf and the subsequent success of Moshe at defending the Jewish people in front of G-d, thus achieving their forgiveness. Why does the Torah return to tell us more about the story of Sinai after it already finished recording this story several weeks ago and even finished the next topic that follows?

This question is debated by two of the greatest Torah commentators of all time, Rashi and the Ramban. Rashi takes the approach that the Torah is not meant to be a history book, but is rather a book of Divine messages, values, and laws, many of which are shared in the manner of a story. Since it is not meant to be a history book, it is not necessarily written in chronological order. In reality, according to Rashi, the people first came to Mt. Sinai and heard the Ten Commandments. Moshe went up to the top of the mountain for forty days. At the end of those forty days (before Moshe descended), the golden calf was created. Moshe then spent another forty days beseeching G-d to pardon the people. Following their being granted forgiveness, Moshe needed to spend another forty days on the mountain preparing to help the Jewish people receive that Torah again. When he finally descended with the second set of tablets, it was the tenth day of Tishrei, which coincides with Yom Kippur.

The great 15th century commentator Rav Ovadia Seforno explains that the reason why the narrative of the Jewish people receiving the Torah at Mt. Sinai is interrupted with the parashiyot that describe the imperative to construct the mishkan is to teach us that, were it not for the sin of the golden calf, there would not have been a need to have a mishkan. The mandate to build a portable temple was a *result* of the golden calf. Prior to that horrible sin, the people were on such a high spiritual level that they did not have a need for a central place to connect to G-d. They were capable of connecting to Hashem in their own homes and personal lives with no need for a collective house of worship. Yet, when they sinned by creating the golden calf, they proved that this was not the case and they, therefore, needed to have a main center of spirituality to which they could go to in order to connect to Hashem. In a similar vein, some suggest that when the people committed the sin of the golden calf they

demonstrated that they needed some physical way of connecting to G-d, Who is the source and cause of all existence and yet has no physical characteristics or representation in the physical world. The people mistakenly tried to connect to a greater being through the golden calf and, in the aftermath of that sin and being forgiven for it, they were given the gift of a mishkan, which was a physical place for uniting together to connect to Hashem.

In contrast to Rashi and Rav Ovadia Seforno, who indicate that the mitzvah to build a mishkan came after the sin of the golden calf and may have even been a response to it, Ramban is clear that the mitzvah to build the mishkan preceded the sin of the golden calf and would have been given to the people even had the sin never taken place. The reason why the instructions to build the mishkan appear in the middle of the Sinai narrative is to tell us that, although the mitzvah to build the mishkan was taught to Moshe prior to the sin of the golden calf, Moshe was unable to inform the people about this mitzvah before the episode of the golden calf took place and, therefore, the construction of the mishkan was to be postponed until after the people were forgiven.

An interesting lesson emerges from the Ramban's understanding that the mitzvah of building a temple was independent of the people's sin. The Ramban suggests that the mitzvah to build the mishkan had to be associated with the story of receiving the Torah at Mt. Sinai because, in a sense, the temple is a continuation of the revelation that took place at Mt. Sinai. In fact, the symbol of the giving of the Torah at Sinai was the two tablets that contained the Ten Commandments. It was the same tablets and the original Torah scroll, which were housed in the holiest section of the ancient temple. When one would visit the mishkan and, subsequently, the Beit HaMikdash, he or she would experience a form of connection to Hashem and a personal "revelation," similar on some level to the one that took place when the Torah was given. This explains why different forms of behavior that are considered to be disrespectful or lacking awe are not permitted in the Beit HaMikdash (and why talking during the prayer services continues to be strictly prohibited nowadays). Although we currently lack the Beit Hamikdash, we must realize that our modern day synagogues are considered to be a "miniature" Beit HaMikdash. Even if the grandeur and spiritual revelation that once existed in the Beit HaMikdash is not felt in our shuls, if we recognize that attending shul is a way for us to connect on some miniature level to the Sinai experience, we will innately come to have some of that experience in our communities. May we merit to see the rebuilding of the Beit HaMikdash and once again feel some of the revelation and spiritual clarity that was once felt at Mt. Sinai.

מאורות בפרשה (רפאל בן-ארוי'ה)

”זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל” (ל' י"ג) ”הָעֶשֶׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחְצִית הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת תְּרוּמַת ה' לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם” (ל' ט"ו)

ואומר "בעל הטורים": "שקל". בגימטריא "נפש" שבא לכפר על הנפש, לרמוז שמתן שקל לצדקה מכפר על נפש האדם ומצילו מרע. ועוד כתב: "עשרים". בגימטריא "עשיר ודל" שהיו כולם שוים בזה. כדכתיב: "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט".

ומבהיר ה"בן איש חי" בספרו "עוד יוסף חי" (דרשות): "בא הכתוב ללמד הטעם שצוה השי"ת שיהיו שוים הכל בנתינת השקלים שכל אחד יתן מחצית השקל הן עשיר הן דל, שאם היה מצווה שיקחו מכל אחד כפי יכולתו ועושרו היה מסתבב מזה קטטות ומריבות, כי על דבר זה ליקח מכל אחד כפי עושרו צריך להעמיד אנשים מעריכים שיעריכו לכל אחד לתת עליו סך כפי ממונו ועי"כ באין לידי מריבה, כי העשיר יריב עם המעריכים לומר שקצבו עליו סך יותר מכדי יכלתו והיה ממילא נולד מזה המצוה מחלוקת ומריבה, והדל שניכר שהוא דל ואין עליו אלא דבר מועט אע"פ שאינו עושה מריבה בשביל עצמו כי על הדלים אין מניחים אנשים מעריכים אלא הדל הוא מעצמו יביא דבר מועט שהוא שיעור נתינה בדוחק, עם כל זה הוא יריב בעבור קצבות שקצבו על העשיר כי יאמר: המעריכים עשו משוא פנים לעשיר זה שקצבו עליו מאה והוא ראוי ליתן אלף או קצבו עשרה והוא ראוי ליתן מאה, ונמצא גם הדלים הם מריבים בעבור קצבות של האחרים שקורין תגר עליהם, וכיון דנולד מהמצוה קטטות ומריבות אין ראויה להיות נקרא עליה "תרומת ה'" ואין ראויה להיות

כפרה על הנפשות, וזהו שאמר "זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל וכו'" כלומר רק סך זה יתנו כולם בהשוואת אחת, והטעם שאני מצווה שיתנו כולם בהשוואה אחת כי על ידי כן "העשיר לא ירבה" לשון מריבה כמו "וירב העם עם משה", שאם לא יתנו כולם בהשוואה אחת צריך להעמיד מעריכים שיעריכו לכל אחד כפי ממונו ויקצבו עליו, אך עתה "לא ירבה" ר"ל לא יריב ויתקוטט וכן "הדל לא ימעיט" כלומר הדל אע"פ שאין לו לריב בשביל עצמו כי הוא דל ואין עליו מעריכים אלא הוא יתן סך הפחות שהוא שיעור נתינה בדוחק עם כל זה היה קורא תגר על קצבה שקצבו המעריכים על העשירים לומר דבר מועט קצבו עליהם שזה שקצבו עליו עשרה צריך לקצוב עליו מאה ומי שקצבו עליו מאה צריך ליתן אלף משא"כ עתה שהכל מביאים בשוה על פי מצותו יתברך אין אומר ואין דברים ואין כאן קטטות ואין כאן מריבות ובזה תהיה המצוה ראויה להיות נקראת "תרומת ה'" שיהיה בה כח "לכפר על נפשותיכם" עכ"ל.

"אֶךְ אֵת שְׁבַת־תִּשְׁמְרוּ כִּי אֹתָהּ בִּינֵי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם" (ל"א י"ג)

ראיתי בספרו של ה"בן איש חי" - "עוד יוסף חי" (דרשות עמוד קצ"ג) שהביא מה שכתב הרב "אבני שוהם" ז"ל בפרשת בראשית בשם הר"י יצחק ז"ל בספר "אור הישר" בזה"ל: "ישראל יש להם מעלה של כבוד מצד השירה שאומרים לפני הקב"ה שהם מתכבדים בה הן בששת ימי החול והן ביום השביעי שהוא שבת קודש, אבל המלאכים אין מתכבדים לומר שירה אלא רק בששת ימי החול ולא ביום השביעי, ובזה יובן בס"ד רמז הכתוב: "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו" קרא לישראל "עם זו" על שם מעלתם שהם מתכבדים ביום ז' שהוא שבת קודש וגם בוא"ו ימי החול ולכך קורא אותם באותיות "זו" יצרתי לי לכבודי, ופירש מה המעלה והכבוד שיש להם בימי "ז" ו-"ו" ואמר הענין הוא כי תהלתי יספרו, בין ביום ז' בין בוא"ו ימי החול, משא"כ המלאכים אין מתכבדים לספר תהלתי בשירה אלא רק בוא"ו ימי החול ולא ביום ז' שהוא יום שבת" עכ"ל.

"בֵּינֵי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ הוּא לְעַלְמִים" (ל"א י"ז)

הרמב"ם (פ"ל מהל' שבת הל' ט"ו) כותב: "השבת ועבודת כוכבים ומזלות כל אחת משתיהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה. והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם. לפיכך כל העובר על שאר המצוות הרי הוא בכלל רשעי ישראל. אבל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עכו"ם ושניהם כעובדי כוכבים ומזלות לכל דבריהם".

בדרך סיפור משל מאיר החפץ חיים את דברי הרמב"ם: "כל אדם שיש לו חנות או בית מלאכה קובע שלט מעל דלת חנותו או בית המלאכה שלו ובשלט זה הפונה לרשות הרבים כתוב באותיות גדולות מה טיבה של חנות זו או בית המלאכה, שלט זה אף בא להעיד כי כל עוד הוא קבוע מעל לפתח העסק סימן הוא שבעל העסק חי וקיים, והוא מנהלו כראוי וכיאות. אפשר שישע בעל העסק מן המקום ויסגרנו לשבועות אחדים, אבל השלט מעיד כי העסק מוסיף להתקיים. אולם אם יוסר השלט מעל העסק, הרי מעיד הדבר כמאה עדים שבעל העסק העתיק משכנו למקום אחר, ונטש מקום זה לחלוטין.

כך הוא הדבר בענין השבת, אות היא בין בורא העולם ובינינו "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש". השבת היא גם אות וסימן לכל יהודי ויהודי המעיד על היותו יהודי ועל הברית אשר נכרתה בין הקב"ה ובין ישראל, ואף אם קרה שעבר יהודי על אחת ממצוות התורה עדיין לא פקעה ממנו יהדותו ח"ו, שהרי אף אם עזב את העסק לפרק זמן קצר מ"מ עדיין לא הורד ממנו השלט הקבוע מעליו. וכל עוד הוא משמר את השבת עדיין הוא בעל העסק. ברם אם מחלל יהודי את השבת הרי הוא כמסיר את השלט מעל פתחו והריהו כמעיד על עצמו שאין עוד נשמתו נשמה יהודית, כי נשמה זו פנתה ונסעה מזה, כאותו בעל עסק שנטש את חנותו.

וזהו שאמרו חכמינו ז"ל ש"כל המחלל את השבת כאילו כפר בכל התורה כולה".

(ילקוט לקח טוב, פרשת כי תשא עמוד רט"ז)

"וַיֵּרָא הָעַם כִּי בִשֵׁשׁ מִשָּׁה" (ל"ב א')

בגמרא עירובין (דף נ"ד): "דברי תורה קשים לקנותם ככלי זהב ופז וקל לאבדם ככלי זכוכית". עדיין יש לתמוה, כיצד יתכן שדור דעה יוצאי מצרים שזכו לראות התגלות השכינה ו"ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי" וכל אחד מראה באצבע ואמרו "זה קלי ואנוהו", עשו בזמן קצר כזה עגל זהב לעבוד לו?

רבים מהמפרשים ביקשו למצוא מקום ותירוץ להסיר מזרעו של אברהם המקודש מעשה עוולה ובושה כזאת ותלו בפירוש "העם" שזה ה"ערב רב" שעמדו בעוכרי ישראל וסחבו אותם לצד טעות. (ונסתמך על דברי חכמים שאמרו כי בכל מקום נאמר לשון "העם" פירושו הפחותים כמו פי' רש"י בפרשת בהעלתך על הפסוק ויהי העם כמתאוננים".

יש ללמוד מכאן שצריך להזהר מאד מחברה רעה. ואמרו חז"ל: "אל תתחבר לרשע" להורות שהתחברות לרשע מזיקה ומקלקלת אפילו לצדיקים כמו אותו דור יוצאי מצרים.

"וַיִּשְׁכְּבוּ מִמִּחֶרֶת וַיַּעֲלוּ עֵלַת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעַם לֶאֱכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק" (ל"ב ו')

נמצא למדים מזה הפסוק שדרך השקר לכסות עצמו באיצטלא של אמת כדי לשרש עצמו. וראה שהשכמה "וישכבו מִמִּחֶרֶת" הן ענין זירוז (וברש"י: "השטן זירזם") ואז "ויעלו עולות" כאילו יש פה ענין קדושה שכולה מטרת שמים ללא כל הנאה עצמית, שהרי העולה היא קרבן שאין בו הנאה גשמית לבעלים שמביאה שכולו למזבח. ואחר כך "ויגישו שלמים", במ יש חלק לבעלים ובכך תועלת להם ואז מתחילה הנאתם הרוחנית והגופנית במעשיהם ונפילתן לתוך עון גדול עוברת שלבים נוספים - אחד תולדות קודמו, שנאמר "וישב העם לאכול" ואחר כך "ושתו". אומר על כך הרמב"ן (שם): "שישבו כולם כאחד לאכול לשבעה ושתו לשכרה". השכרות הביאם לידי השלב הבא והוא "ויקומו לצחק". וברש"י: "לצחק - יש במשמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר (בראשית ל"ט י"ז): 'לצחק בי, ושפיכות דמים, כמו שנאמר (שמואל ב' ב' י"ד): 'יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו', אף כאן נהרג חור", דבר נורא! השיכרות וההוללות הביאתם לגילוי עריות ומשם לרצח. מעשה שטן. ומאירים דברי השפתי חכמים: "השטן ערבב את העולם בשעה הששית והצליח במעשיו שגמר מה שהיה בלבו, חור הוכיחן על מעשה העגל והרגוהו".

מדרגה אחר מדרגה ירדו מטה מטה ובכך הגיעו לדיוטא אחרונה - עגל, מזבח, עוות עבודת ד', ואפילו גילוי עריות ושפיכות דמים.

"וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֶל וּמַחֲלוֹת וַיַּחַר אֵף מִשָּׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת הַלֶּחֶת וַיִּשְׂבֵּר אֶתֶּם תַּחַת הָהָר" (ל"ב י"ט)

מה ראה משה דבר חדש במו עיניו שלא הודיעו הקב"ה על ההר? על כך יש לדקדק בכתוב, "וירא את העגל" - עגל בה"א הידיעה כתיב. כלומר, העגל הידוע מדברי השם בהר שנאמר (ל"ב ח'): "עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו".

אך כאן נאמר "ומחולות" ללא ה"א הידיעה. כלומר, החידוש שראה משה שלא נודע לו דבר המחולות בהר אלא שהשתחו וזבחו לו.

על כך אומר ה"ספורנו" (שם): וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה. כשראה שהיו שמחים בקלקול שעשו, כענין "כי רעתכי אז תעלוזי" (ירמיהו י"א ט"ו) ובה התקצף ונאש שיוכל לתקון המעוות באופן שיחזרו לתמותם ויהיו ראויים לאותן הלוחות עכ"ל, כלומר השמחה וההוללות הם החידוש שלא ידע עליהם.

ואוסיף עוד ששבירת הלוחות באה כדי להורות לעם שאין דרך אמצעי להשתמש בשום צורה או דמות לעבוד את ד'. דיתכן שחשש משה שאם ישרוף את העגל ואחר כך יתן להם את הלוחות יחשבו העם שהלוחות הם כתחליף להעגל ח"ו לכן שברם.

"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֶל וּמַחֲלֹת וַיַּחַר אֶף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת הַלַּחַת וַיִּשְׂבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר" (ל"ב י"ט)

יש כאן ענין תמוה. הרי משה כבר ידע בעודו על ההר על מעשה העגל שאמר לו הקב"ה (שם ז' - ח'): "לך רד כי שחת עמך ... סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ... ויאמרו אלה אלהיך ישראל", אם כך למה היה על משה להביא בכלל את הלוחות מן ההר בעת כה רעה? שברם בחרון אף ללא על פי ד' (שנאמר: "ויחר אף משה וישלך מידינו את הלוחות") גם זה קשה.

ויאירו דברי ה'צרור המור' בזה"ל: "וחז"ל אמרו כי בבא משה אל גבול טומאת העגל. שפרכה הכתיבה מהם ונשארו אבנים. וי"א רושם הראות בלב גדול מהשמיעה. וזהו אמרו וירא את העגל ומחולות ומגודל צערו וכאב לבו. לא יכל לסבלם וישבר אותם תחת ההר. על שלא נשאר לו כח לסבלם. וי"א כי מדעת שברם. כדי להכאיב לב ישראל שיראו שהיה יורד להם תורה מן השמי' להשלימה בלוחות סנפרינון כתובים באצבע אלקים. בענין כי מרגלית טובה היתה בידם, ובעונם אבדו אותה ושברוה. באופן שיהיו נשברים בקרבם. ורז"ל אמרו משה שיבר את הלוחות מדעתו והודו לו שנאמר אשר שברת יישר כחך ששברת. במקום שיש חלול השם למה זה תורה מן השמים. והנראה לי בזה כי משה שברם מדעתו. ולזה הביאם והורידם מן ההר כדי לשבר אותם. וכל זה בשביל תועלת ישראל וטובתם. לפי שראה שישראל עשו חטאה גדולה וכפרו בשם ובתורתו ובטובתו. ושכל עצמו לא ירד מן השמים אלא לומר להם לא תעשו אתי אלהי כסף ואלהי זהב. ולבסוף ארבעים יום יעשו העגל. אחר שנתחייבו לשמור התורה והמצוה ואמרו נעשה ונשמע. ונתחייבו בשטר ועדים. והם לוחות העדות. שהיו עדות בין ישראל לאביהם שבשמים. וכבר רמזתי למעלה. ולכן אמר וירד משה מן ההר ושני לוחות העדות בידו. כי לכן הורידם בידו לפי שהיה שטר חוב כתוב וחתום מעדים. שהשם יתברך הוציאם ממצרים ונתן להם עשרת הדברות. ועל כל דבור ודבור היו משיבין הן או לא. וכשראה העגל ומחולות אמר חייבים מיתה הם. והרי השטר בידי כתוב וחתום. מה עשה נטל את הלוחות ושברם תחת ההר כמי שקורע את השטר. בענין שלא יהיה פתחון פה להקב"ה כנגדם. וכשיבא להפרע מהם באיזה שטר יתבעם. כי שטר הכתיבה והעדים שהם לוחות העדות כבר הוא קרוע קריעת ב"ד. ולזה הטעם וישבר אותם תחת ההר" עכ"ל.

"וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לָהּ אֵלֵי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לְוִי" (ל"ב כ"ו)

הג"ר שמעון שוואב זצ"ל סיפר: כי בהיותו בחור צעיר ביקר אצל בעל החפץ חיים זצ"ל. בעומדו לפניו, שאלו החפץ חיים: האם הוא כהן או ישראל? השיב לו: "ישראל". א"ל הח"ח: "אני כהן", חזר בעל הח"ח ושאלו: "היודע אתה מה הנפקא מינה בזה שאני כהן ואתה ישראל? ומיד השיב בעצמו: "לכשיבוא משיח צדקנו במהרה בימינו יעלו כולם לירושלים וכל אחד מישראל יחפוץ להכנס לעזרה ולהקריב קרבנות ולעבוד את עבודת בית המקדש, כולנו נרוץ אל שערי בית המקדש, וכשנגיע עד השער יעמדו שם שוערים ויבדקו את כל הרוצים להכנס, ואז יפרידו בין שנינו, לי יתנו להכנס פנימה, ואילו אתה תדרש להשאר בחוץ, קנאת הנשארים בחוץ תהיה גדולה עד מאוד. שהנה הכהנים יזכו לדבר הנכסף, לעבוד את עבודת הקודש, ולישראלים לא תנתן רשות לעבודה". המשיך הח"ח ושאל: "היודע אתה מהו הגורם למצב זה? הבה ואספר לך: "לפני כשלושת אלפי שנה, עמד משה במדבר, וקרא: "מי לה' אלי" אבות אבותי נזדרזו לשמע הקריאה והתיצבו לפני משה. אבות אבותיך לא נענו לקריאה. כשכר על היענותם לקריאה זכו אבותי במעלת הכהונה".

וסיים הח"ח את דבריו באומרו: "לשם מה אני מספר לך את כל זה? היות וכל איש מישראל יש לו רגעים בימי חייו, שבהם הוא שומע קול פנימי המכריז ואומר: "מי לה' אלי". כאשר תשמע קריאה זו ביום מן הימים מהדהדת בלבך פנימה, חושה אל תעמוד, אל תחזור על השגיאה של אבותיך אשר הפסידו לנצח דבר נפלא שיכלו להשיג בקלות אילו נענו לקריאה, אלא רוץ מיד לקול הקריאה לבל תחמיץ את ההזדמנות".

(ילקוט לקח טוב, פרשת כי תשא עמוד רכ"ב)

"וַיִּכַּל מֹשֶׁה מַדְבַּר אֹתָם וַיִּתֵּן עַל פְּנֵי מִסּוּהָ" (ל"ד ל"ג)

ה"ילקוט ראובני" מביא דברי הרב שמשון אוסטרופולי בענין סוד ה"מסוה": "סוד המסוה הוא כך: כל אדם צריך תיקון לרמ"ח אבריו. אברהם לא היה משולם כי אם על ידי תוספות ה"א לשמו אברם (עולה רמ"ג) ועם תוספות ה"א עולה

רמ"ח. ובגמרא (נדרים ל"ב): "כתיב אברם וכתיב אברהם: בתחלה המליכו הקב"ה על רמ"ג אברים ולבסוף המליכו על רמ"ח.

יצחק בגימטריא ר"ח. וכתוב: "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה" יצחק עם ארבעים שנה תיקן רמ"ח.

יעקב בגימטריא קפ"ב. חסר מן רמ"ח, ס"ו, ותיקן אותו בס"ו (ששים ושש) נפשות שירדו למצרים.

והנה משה רבינו כליל שלושת האבות (תיקוני זוהר, ק"י) וצריך תיקון נגד ג' האבות, וזה שניתן לו מסויה, שזה סוד מ' של יצחק, ס"ו של יעקב, ה' של אברהם.

הפטרות כי תשא (מלכים א' י"ח, אשכנז - א' - ל"ט / ספרד - כ' - ל"ט)

פרשת כי תשא מורכבת מענינים הרבה וכוללת מצוות, מאורעות במדבר, עניני מחשבה והשקפה. אך מאורעות גדולים וחשובים בעלי השפעה ארוכה עד ימינו אנו הם חטא העגל, הלוחות שניות, שאלת משה להבין דרכי ד' ("הודיעני נא את דרכיך" - ל"ג, י"ג) והתגלות שלש עשרה מדות ד' (ל"ד ו' - ז').

הפרשה מדברת בספיקות עם ישראל במדבר המעלות בעיה אמונתית אחרי איחור כביכול של משה לחזור מההר אחר מ' יום - "כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו" (ל"ב א') וההבנה השגויה שאת ד' יש לעבוד בדרך אמצעית דהיינו דרך איש או עצם - "קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו" (שם).

ההפטרה, מעין הפרשה, מדברת אף היא בספיקת העם בשאלה מי מדבר בשם ד'? במי לשים מבטחים? המלך אחאב ואשתו איזבל העובדים עבודה זרה וסוגדים לבעל או לנביאי ד' ובראשם אליהו.

נרויח אם נבין מעט את הרקע למאורעות ההפטרה. המלך אחאב ואיזבל מלכו בממלכת עשרת השבטים הקרויה "ישראל" שנפרדו ממלכות בית דוד "יהודה". אחאב היה אחד הגרועים ביותר בשרשרת מלכים שסרו מדרך ד'. אשתו היתה עובדת אלילים שהרגה בלא רחמים נביאי ד' ומלאה בעם נביאי שקר, במות, ע"ז ואלילים. אחאב ואיזבל ראו לפיכך באליהו הנביא אויב וחיפשו להרגו.

אך מבחן במעמד העם בו מגלה ד' את אמיתת שלוחו מביא את העם להבין זאת "וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו ד' הוא האלקים, ד' הוא האלקים" (שם ל"ט).

ההפטרה, כמו בפרשה, מלמדת שאין לעבוד את ד' בכל דרך אמצעית כלומר באמצעית עצם מעשה האדם. לא עגל, לא בעל, לא אשרה או כל כלי אחר, רק במעשים הנכונים לעבודת ד'. ועוד, משה ואליהו הם שליחי ד' ללמד לעם תורה ומצות. שליחים בלבד ולא אלוקות בפני עצמם כאמצעי לעבודת שמים.

DEDICATION

לרפואה שלמה:

חיה שרה בת יטע
(CAROL STORCH SCHWARTZBERG)
האלוף (מיל.) מאיר דגן
הגב' רחל דיין

לעילוי נשמת:

החזן ר' יעקב (בן בנימין וסומבול) הכהן ז"ל
האלוף (מיל.) אביגדור יאנוש
(בן יעקב וינינה גולדלוסט) בן גל ז"ל

For dedications please email asaftamir@verizon.net one week in advance

בענין חיוב המנהיג לשאת בעול ולהרגיש צרת הזולת

"וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל ה' וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעַם הַזֶּה חָטָא גְדוֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב: וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אֵין מַחְנִי נָא מִסַּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ (ל"ב, ל"א-ל"ב)

כתב הרמב"ן (שם): "משה אמר ועתה אם תשא חטאתם, ברחמיך, ואם אין מחני נא תחתם מספר החיים ואסבול אני ענשם, כענין שאמר הכתוב (ישעיה נ"ג ה'): 'והוא מחולל מפשעינו מדוכא מעונותינו מוסר שלומנו עליו ובחבורתו נרפא לנו', והקב"ה השיבו, החוטא אמחה מספרי, ולא אותך שלא חטאתי". כאן משה מנהיגם הדגול של בני ישראל מבקש להימחות מספר החיים תחת ישראל עמו.

הגמרא אומרת (ברכות ל"ב): "ושמואל אמר מלמד שמסר עצמו למיתה עליהם שנאמר ואם אין מחני נא מספרך", פירש רש"י (שם): "שמסר עצמו למיתה - ויחל לשון חללי".

משה רבינו ע"ה היתה לו מעלה חשובה זו כבר במצרים שיצא לראות בסבלת אחיו וחש להקל עול העבדות מעליהם ומזה הגיע למדרגה גדולה בנשיאות עול שהיה מוכן ל"מחני נא מספרך" והיה מוכן למסור נפשו להציל בני ישראל מכלייה רח"ל.

וראיתי בספר 'שפתי חיים' (להרה"ג ר' חיים פרידלנדר זצ"ל, משגיח פונובז, שמות עמוד שע"ב) שמביא דברי רבו הרה"ג ר' אליהו אליעזר דסלר זצ"ל בספרו מכתב מאליהו (ח"א עמוד 149) בזה"ל: "מעלת נושא בעול שהיתה טבועה במשה רבינו במדרגה גדולה מאד היא זו שנתנה זכות קיום לישראל להצילם מכלייה, כפי שבמצרים משה רבינו הרגיש שבלעדי כלל ישראל חיינו אינם חיים, עד שהיה אומר "מי יתן מותי עליכם" (שמו"ר א' כ"ז), כך בחטא העגל הרגיש שאם ח"ו תגזר גזירת כלייה על ישראל חיינו אינם חיים. כלומר, הוא הגביה את עצמו למדרגה עליונה של התכללות ודביקות בעם ישראל, שכל מציאות חיינו קשורה בחיי כלל ישראל, ועדיף להיות עם כלל ישראל בהעדר מלהיות בלתם במציאות. זה לא היה דרך גוזמא, אלא כך הרגיש משרע"ה במציאות שבלעדם חיינו אינם חיים, ממילא מדרגה זו נתנה להם זכות קיום בשביל עבודתו וקיומו של משה.

ויש עוד להוסיף ביתר עמקות, משרע"ה התרומם למדרגה כה נעלה בעבודת החסד שלו, עד שהנשיאה בעול עם כלל ישראל שהיתה בו, לא נתנה לו לחיות בלי כלל ישראל, לא היה מסוגל לסבול את צערם וכאבם של ישראל. נמצא א"כ הקידוש ה' שעשה משרע"ה בעבודתו זו בדרגה כה גבוהה מכח מעלת הנושא בעול שהיתה בו, בזה גופא תיקן את החילול ה שנגרם ע"י בחטא העגל, ואדרבה, כתוצאה מכך שחטאו ועמדו בסכנת כלייה, בא משרע"ה לגילוי כה נכבד של קידוש ה' בעבודת החסד של נושא בעול. נמצא א"כ כי זכות קיום של כלל ישראל היתה א) בשביל עצם קיומו של משרע"ה, ב) לצורך העבודה הכבירה שלו בנשיאת העול עד כדי מסירות נפש" עכ"ל.

ועוד יאירו דברי האור החיים על "ואם אין מחני נא מספרך": "פירוש, לצד שבאמצעות כל מה שעבר בין ישראל ובין ה' ב"ה יזכה הסרסור הנאמן בזכות המגיע לו בכל מצוה, ובפרט במתן תורה כמה זכות יעלה למשה ביגיעתו עם ישראל והכל כתוב בספר זכרון לפניו, ומעתה אם לא ישא לחטאתם צריך למחות מספר כל זכיותיו של משה שנכתבו באמצעות זכותם של ישראל, והשיבו ה' כי אין דבריו אמת בזה, כי דוקא החוטא עצמו הוא אשר ימחנו ה' מספרו אחר שנכתב בספר, אבל מי שזכה באמצעותו לא יפקע זכותו אשר זכה בו לצד שחזר בו הלה והרשיע".

כלומר משה המנהיג רואה את הישגיו וזכויותיו הוא זכות לעמו ולא זכות שלו בלעדם. לפיכך, כל חסרון העם, כאומר משה, הוא חסרון בו עצמו כמנהיגם. וממשיך ה"אור החיים" על פי דברי הזוהר (תיקון"ז תיקון עמוד קל"ח) ואמרו: "כי כל נשמות דור המדבר היו ענפי נשמת משה, ומעתה כשלא ישא חטאתם הנה החסרון נוגע למשה, לזה אמר מחני וגו'" עכ"ל.

וזוהי מסירות נפש גדולה והכרת המנהיג בחובתו לשאת בעול ובפקודתו. משה ראה עצמו ככלי של הקב"ה שאם לא עשה תפקידו כראוי אינו ראוי עוד להיות מנהיגם.

ואפילו נגד ההבטחה שקדמה, שאמר ד' (ל"ב י'): "ואעשה אותך לגוי גדול" בוחר הרועה הנאמן להמחות מהספר שבו נכתבה זו ההבטחה אם לא ימחול ד' לישראל.

אך רואים מצבים אחרים לעומת עמדת משה בגדולי דורות עבר. בישעיהו (נ"ד ט') כתיב: "כי מי נח זאת ליי" ויש לתמוה מדוע נקרא המבול "מי נח" כאילו הוא הגורם להמבול? על כן אמרו חז"ל (זוהר) על הפסוק (בראשית) "בא אתה וכל ביתך אל התיבה, שנקרא המבול על שמו, לפי שכשנודע לו שינצל הוא ובניו נח לא התפלל על בני דורו שלא יבא המבול להשחיתם. ולמרות שנח מסר עצמו לקיום העולם כמו שאמרו חז"ל (תנחומא נח אות ט'): "א"ר לוי כל אותן י"ב חדש לא טעם טעם שינה לא נח ולא בניו שהיו זקוקין לזון את הבהמה ואת החיה ואת העופות" עכ"ל. וזה מורה על גדולת מסירות האישות לקיום העולם בכל זאת נתפס על שלא התפלל על בני דורו. ואפילו אם היה טעמו עמו שידע שתפלתו לא תתקבל ולא תביא תועלת לדורו, נקראו מי המבול שהיו עונשין החמורים "מי נח". למדים מכך שלמרות הכל היה צריך להתפלל.

וראה גם באברהם ששואלים חכמים (בי"ר פרק מ"ט אות י"ג) וגם ברש"י (בראשית י"ח ל"ב): "למה עשרה (כלומר מדוע לא המשיך אברהם לדרוש הצלת סדום אפילו בהיות שם פחות מעשרה צדיקים) כבר נשתייר בדור המבול שמונה (נח ומשפחתו) ולא נתלה לעולם בזכותם" כלומר, אברהם למד ממעשה נח שתפלתו לא תתקבל ולכן לא המשיך בדרישתו. אבל מעלת אברהם היתה שהתפלל עבור סדום שלא כנח שלא התפלל על דורו למרות שלא כמשה לא שם עצמו בין החוטאים ובין הקב"ה.

ואירו דברי ה"שיחות מוסר" (להרה"ג ר' חיים שמולביץ זצ"ל, ראש ישיבת מיר, מאמר "מי נח" עמוד כ"ח): "כי בודאי טעמו של נח שלא התפלל על דורו היה משום שידע שתפלתו לא יתקבל, כי אין התפלה מועלת אם יש פחות מעשרה צדיקים, ואע"פ כן נקראין "מי נח" על שמו, כי הגם שתפלתו לא היתה מועילה בכל זה היה לו להתפלל, כי אם היה וכאב לו על אבדן העולם וחורבנו, כי אז היה מתפלל וזועק לד' לבל יחרב העולם, הגם שידע שאין תפלתו מועלת. ומשלא התפלל, הרי שלא היה "כואב" לו כראוי אבדן העולם, ולכך נקראים מי המבול – "מי נח".

ומה שאמרו חז"ל, שהטעם שאברהם אבינו לא התפלל על פחות מעשרה צדיקים הוא מפני שלמד זאת מנח, אף כי נח נתבע על זה, וכיצד למד ממנו? אולם לאמר, התביעה לא היתה משום שאילו היה מתפלל היו נמנעים מי המבול, אלא על זה גופא שלא צעק ולא התפלל.

ואילו אברהם אבינו, שהרבה גם הרבה להתפלל על אנשי סדום, עד שהוצרך להתנצל על רוב תפלותיו כאמור: "אל נא יחר לד' ואדברה אך הפעם וגו'" (בראשית י"ח ל"ב) שוב לא היתה מוטלת עליו חובת התפלה אלא אם היא תתקבל, והוא ע"ד מה שאמרו חז"ל בביאור דברי הקב"ה למשה רבינו: "רב לך אל תוסף" (דברים ג' כ"ו) – שלא יאמרו הרב כמה קשה, והתלמיד כמה סרבן ומפציר" (רש"י שם בשם ספרי), שכיון שלא התפלה אין לו להתפלל יותר מדי, ומשלמד מנח שלא תועיל תפלתו, לא הוסיף להתפלל, ודי לו בתפלותיו הרבות שהתפלל עד אז" עכ"ל.

אך הוא לא הלך לעשות כמו משה שגם התפלל שנאמר (ל"ב י"א) "ויחל משה את פני ד' אלקיו" "ויחל" זאת תפלה בחיל ורתת וגם שם עצמו חיץ בגופו ובנפשו בין בורא עולם ובני ישראל. בכך למדים חשיבות המעלה במנהיג הנושא בעול שהיא מידה הפוכה מטבע האנוכיות שעושה לאדם לברוח עצמו מצער ואסון.

ונוסיף דברי ה"שפתי חיים" (להרה"ג ר' חיים פרידלנדר זצ"ל - שמות ע' שע"ה): "נושא בעול הוא גם ממ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם, מדוע? מבאר המהר"ל (דרך החיים) "שאינו נבדל מן הכלל כאשר נושא בעול עם חברו, וראוי אל התורה שהיא אל הכללי". המהר"ל בכמה מקומות מבאר קנין התורה הוא רק לכלל ישראל, ולכן לא ניתנה לאבות עם כל גדלותם מפני שהיו יחידים, התורה ניתנה לכלל ישראל בשלמותו כשהיו שישים ריבוא, וכפי התבטלות והתחברות האדם אל הכלל כך הוא זוכה לקנין התורה. נמצא א"כ כי ע"י מעלת נושא בעול שמרגיש את צער חברו כצער ממש, היא מכשירה אותו להרגיש את עצמו כחטיבה אחת עם חברו ונעשה חלק מהכלל, ויכול לזכות ע"י כך לקנין התורה" עכ"ל.

איתא במס' ברכות (דף י"ב): "כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש נקרא חוטא". אין פה סתם מילות חסידות ואפילו לא רק ענין נושא בעול שאם לא ביקש רחמים חסר הוא במעלה זו. אלא בקשת רחמים מקורה בהליכה בדרכי השי"ת בגדר "והלכת בדרכיו" שנאמר "עמו אנכי בצרה" שרואים כבר במעמד הסנה כשנשלח משה לגאול את ישראל. רש"י מבאר עמו אנכי בצרה שצרתם של ישראל היא צערו של הקב"ה ואם עלינו ללכת בדרכי הבורא כך חייבים להרגיש צער חברו.

ועתה נשכיל להבין בזה את מעלתו הגדולה של משה כמנהיג הנושא בעול שבצעירתו יצא לראות בסבלות עמו וכן גם לכל אורך ימיהם במדבר והרגיש צערם כצער, עונותם ככשלונו והיה מוכן למסור נפשו כדי לקיימן. וזה לקח ושיעור גדול לאוחזים בחובת ההנהגה.